

Фатюха Н. Г.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Національного університету «Запорізька політехніка»
Тертиця О. А.
магістрантка
Національного університету «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна

**РОЛЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ
В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЇ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УМОВАХ
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ**

На сьогоднішній день питання децентралізації бюджетної системи та посилення ролі автономії місцевих бюджетів в Україні набуває все більшого значення. Тенденція підготовки до вступу України до Європейського співтовариства потребують підвищення ефективності механізмів державного управління, зокрема пошуку нових підходів щодо успішного функціонування бюджетної системи.

Однією з найважливіших умов функціонування органів місцевої влади є фінансова децентралізація. Адже процеси управління підконтрольною територією потребують від органів місцевої влади оперативного прийняття управлінських рішень, що лежить в основі ефективного управління.

Посилення ролі місцевих бюджетів у процесі реалізації економічного та соціального управління являється важливим чинником подальшого розвитку країни. Визначальним питанням є децентралізація в розрізі фіскальної системи, що зумовлено посиленням актуальності питання формування доходів місцевих бюджетів і використання їхніх коштів. Адже забезпечення органів місцевого самоврядування стабільними надходженнями фінансових ресурсів, – запорука впровадження ефективної та дієздатної політики місцевої влади та економічної самостійності. Наявність економічної самостійності місцевих органів самоврядування дозволяє розвивати фінансовий потенціал регіону, що в свою чергу розширює можливості у задоволенні потреб населення.

Місцеві бюджети – це фонди фінансових ресурсів, що мобілізуються й витрачаються на відповідній території. Система місцевих бюджетів є в усіх країнах світу. Проте її розвиток і функції зумовлені низкою національних, політичних, економічних та інших факторів. Найбільший вплив мають економічні та політичні фактори [1].

Бюджетна система України, відповідно до статті 5 Бюджетного кодексу України, складається з державного бюджету та місцевих бюджетів. Місцевими бюджетами є бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети та бюджети місцевого самоврядування. Бюджетами місцевого самоврядування є бюджети територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст (у тому числі районів у містах), бюджети об'єднаних територіальних громад.

Місцеві бюджети це такі фонди грошово-фінансових ресурсів, які знаходяться в розпорядженні місцевих рад народних депутатів та органів місцевого й регіонального самоврядування. Кількість місцевих бюджетів України станом на 10.04.2020 (Наказ Міністерства фінансів України від 10 квітня 2020 року № 152) нараховується 8838 [2].

Відповідно до ст. 143 Конституції України обласні та районні ради затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку відповідних областей і районів та контролюють їх виконання; затверджують районні і обласні бюджети, які формуються з коштів державного бюджету для їх відповідного розподілу між територіальними громадами або для виконання спільних проектів та з коштів, залучених на договірних засадах з місцевих бюджетів для реалізації спільних соціально-економічних і культурних програм, та контролюють їх виконання; вирішують інші питання, віднесені законом до їхньої компетенції [3].

Тобто, власні доходи не мають чіткого визначення згідно ст. 143 Конституції України. Органам місцевого самоврядування можуть надаватися законом окремі повноваження органів виконавчої влади. Держава фінансує здійснення цих повноважень у повному обсязі за рахунок коштів Державного бюджету України або шляхом віднесення до місцевого бюджету у встановленому законом порядку окремих загальнодержавних податків, передає

органам місцевого самоврядування відповідні об'єкти державної власності [4].

Згідно податкового кодексу України доходи місцевих бюджетів можна поділити на:

- податкові надходження;
- неподаткові надходження, орендна плата, держмито, штрафи;
- інші надходження.

Станом на 25.05.20 на підставі даних Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України, Державної статистичної служби України, веб-портал openbudget.gov.ua опублікував дані щодо структури місцевих бюджетів України за 1 квартал 2020-го року [5] (рис. 1).

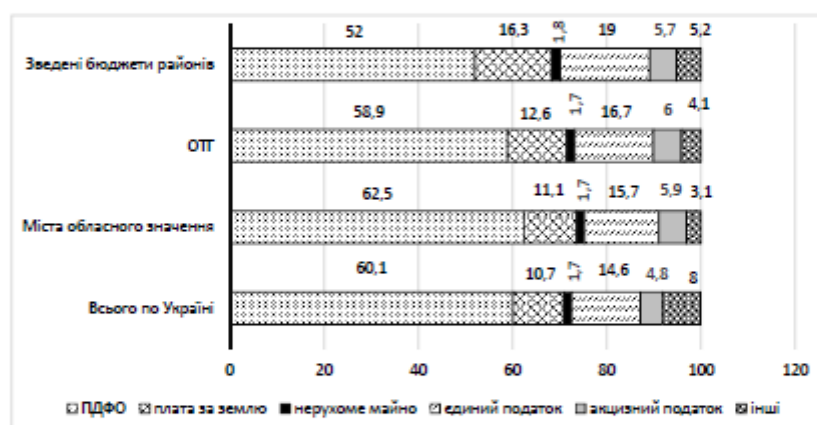

Рис. 1. Структура доходів загального фонду місцевих бюджетів (без трансфертів з державного бюджету) за I квартал 2020 року, %

Як видно з діаграми, найбільшу масову частку у структурі доходів місцевих бюджетів складають доходи від податку на прибуток фізичних осіб. За попередніми даними, за січень-квітень 2020 року надходження ПДФО склали 53,7 млрд грн, що на 4,3 млрд грн або на 8,7% більше 2019 року [5].

Фінансування видатків місцевих бюджетів, а саме видатки на економічний та соціально-культурний розвиток, такі як видатки на утримання шкіл, дитячих садків, лікарень, стипендії для студентів,

пільговий проїзд, комунальне обслуговування тощо, здійснюються за рахунок фінансових ресурсів дохідної частини місцевих бюджетів (власних доходів і переданих з держбюджету коштів) (рис. 2).

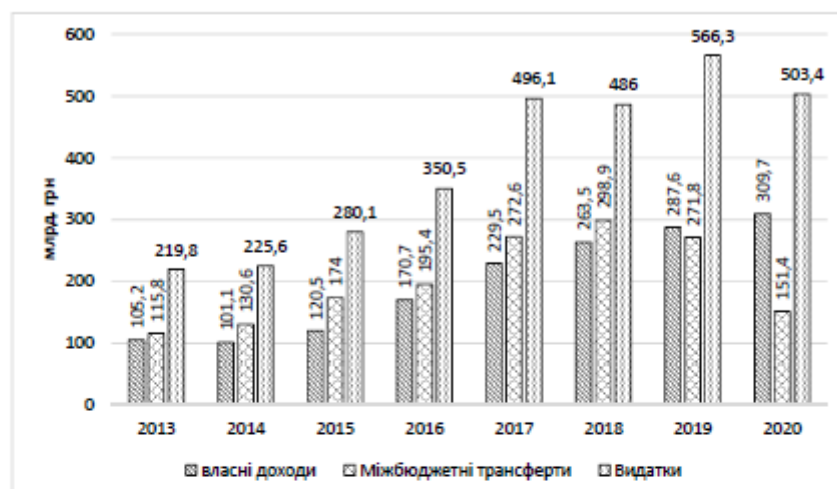

Рис. 2. Доходи і видатки місцевих бюджетів

Джерело: побудовано самостійно за даними [2]

Реформа децентралізації дозволила суттєво наростити доходну частину місцевих бюджетів. Однак, одночасно фінансування більшої частини видатків, пов'язаних з життям територіальних громад, тепер здійснюється за рахунок їхніх бюджетів [2].

Для розвитку місцевих бюджетів територіальних громад в Україні потрібно посилити фінансову незалежність цих бюджетів.

Кроки до посилення фінансової незалежності місцевих бюджетів можуть бути наступними: включення податку на прибуток комунальних підприємств, податку на землю, плати за торговий патент на підприємницьку діяльність, єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва до дохідної частини місцевих бюджетів; збільшення надходжень до місцевих бюджетів, за рахунок запровадження податку на нерухомість та розкіш (багатство) для фізичних осіб та включення цих податків до бюджетів територіальних громад.

У той же час закріплення певної частини загальнодержавних податків на рівні бюджетів територіальних громад може стати ще

одним джерелом надходжень місцевих бюджетів. До цієї частини можна віднести такі податки : акцизний збір з вітчизняних товарів, податок на прибуток та ПДВ.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Карамушка Л.І. Видатки бюджетів місцевого самоврядування у системі міжбюджетних відносин // Економічний вісник університету. – 2015. – Вип. 24 (1). – С. 123–128.
2. Державний веб-портал бюджету для громадян [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes>
3. Конституція України. Розділ XI . Стаття 143. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://urist-ua.net>
4. Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2019 рік». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2696-19>
4. Місцеві бюджети: дані за I квартал 2020 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/news/12481>